

ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΕΡΓΙΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΑ ΔΕΚΑ ΧΡΟΝΙΑ
ΤΗΣ «ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
ΓΕΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ»

Κυρία εκπρόσωπε του Υπουργού Πολιτισμού,
Κυρία εκπρόσωπε του Δ.Σ. του Ε.ΚΕ.ΒΙ.,
Αγαπητοί Συνάδελφοι, Κυρίες και Κύριοι,

Η «Ελληνική Εταιρεία Γενικής και Συγκριτικής Γραμματολογίας» σας καλωσορίζει στον εορτασμό για τα δέκα χρόνια από την ίδρυσή της. Λίγα, βέβαια, σε σύγκριση με τα χρόνια ζωής άλλων αντίστοιχων ξένων εταιρειών, αλλά και αρκετά, για να πιάσει η εταιρεία μας γερές ρίζες και ν' αρχίσει να γράφει την ιστορία της.

Είναι γνωστό πόσο καθυστερημένα κινήθηκε στην Ελλάδα το ενδιαφέρον για μια πιο συστηματική και με επιστημονικότερη βάση εξέταση των θεμάτων και των προβλημάτων της συγκριτολογίας, αν και οι συγκριτικές εργασίες δεν έλειψαν από τα γράμματά μας και πολύ παλαιότερα. Από τον περασμένο ήδη αιώνα, λίγες δεκαετίες μετά την εμφάνιση της συγκριτικής φιλολογίας στην Ευρώπη, είχαν αρχίσει να εμφανίζονται κι εδώ μελετήματα με συγκριτικό χαρακτήρα, όπως μπορεί να το διαπιστώσει κανείς στα *Σούτσεια* (1853) του Κωνσταντίνου Ασώπιου, στο *Πόθεν η κοινή λέξις τραγουδώ* (1859) του Σπυρίδωνος Ζαμπέλιου ή, μερικά χρόνια πιο ύστερα, στις μελέτες του Κωνσταντίνου Σάθα, καθώς και στα κείμενα κι άλλων μελετητών νωρίτερα κι αργότερα. Όμως, ό,τι γράφτηκε τότε έγινε ασυστηματοποίητα και με αδιαμόρφωτη ακόμα συγκριτολογική συνείδηση. Πιο συνειδητά και με αξιοζήλευτη ενημέρωση για την εποχή του, από τις αρχές του αιώνα μας και σ' όλο το μετέπειτα κριτικό του έργο, αντιμετώπισε τα θέματα αυτά ο Κωστής Παλαμάς, ο πρώτος σημαντικός συγκριτολόγος στον τόπο μας, και παράλληλα, τον ίδιο καιρό, ο Ηλίας Βουτιερίδης, ο Γρηγόριος Ξενόπουλος, ο Άριστος Καμπάνης, ο Γεράσιμος Σπαταλάς κι άλλοι σύγχρονοι και νεότεροί τους δεν έπαψαν να σημειώνουν κάθε τόσο

πηγές και επιδράσεις και ν' αναφέρονται στις σχέσεις της λογοτεχνίας μας με τις ξένες λογοτεχνίες, ενώ οι κατά διάφορες περιόδους συζητήσεις για τις πηγές του «Ερωτόκριτου» στάθηκαν αφορμή να γραφτούν αξιολογικά κείμενα απ' τον Στέφανο Ξανθουδίδη και άλλους.

Αλλά οι συγκριτικές μελέτες με χαρακτήρα καθαρότερα φιλολογικό κι επιστημονικό εμφανίζονται στην Ελλάδα από τις αρχές της δεκαετίας του 1930. Ο Ιωάννης Συκουτρός, απ' το 1932, κατόπιν ο Κ. Θ. Δημαράς κι ο Ε. Κριαράς προώθησαν τον κλάδο της Συγκριτικής Γραμματολογίας σε υπολογίσιμο πια σημείο. Ο Κ. Θ. Δημαράς μάλιστα, κατά τα χρόνια της Κατοχής και μέσα στη δεκαετία του '40, ανέπτυξε σημαντική δραστηριότητα και ξεκίνησε μια σταυροφορία, που άνοιξε το δρόμο για τη μονιμότερη ανάπτυξη της συγκριτικής επιστήμης. Μα η πορεία και τότε δε συνεχίστηκε απρόσκοπτα — και μόνο από τη δεκαετία του '70 κι έπειτα, όταν λειτούργησαν κανονικά κι οι πρώτες πανεπιστημιακές έδρες, με αποκλειστικό αντικείμενο τη συγκριτική φιλολογία, το ενδιαφέρον αυξήθηκε κι οι συγκριτολογικές σπουδές άρχισαν να παρουσιάζουν αισθητή κινητικότητα.

Έτσι, η ίδρυση της «Ελληνικής Εταιρείας Γενικής και Συγκριτικής Γραμματολογίας» ήρθε να καλύψει μιαν ακόμα έλλειψη, με αρκετή — είναι η αλήθεια — καθυστέρηση, αφού η Ελλάδα, παρ' όλες τις ως τότε εξελίξεις σ' αυτόν τον τομέα, ήταν απ' τις τελευταίες χώρες της Ευρώπης που δεν διέθεταν παρόμοια εταιρεία. Η επίσημη ίδρυση έγινε το 1987· οι προεργασίες όμως είχαν ξεκινήσει δυο χρόνια νωρίτερα. Στις 6 Μαΐου 1985 μια ομάδα πρωτοβουλίας, συγκεκριμένα οι: Ε. Κριαράς, Νάσος Βαγενάς, Γιώργος Βελουδής, Ζ.Ι. Σιαφλέκης και Κώστας Στεργιόπουλος, ύστερα από ορισμένες χωριστές μεταξύ τους συνεννοήσεις, συναντήθηκαν όλοι μαζί κι αποφάσισαν ν' απευθύνουν προς τα τυχόν ιδρυτικά μέλη της σχεδιαζόμενης εταιρείας μια επιστολή, εξηγώντας το σκεπτικό και ζητώντας τη συνεργασία τους. Αναφέρω εδώ τα κυριότερα σημεία:

«Η συγκριτική γραμματολογία ήταν για πολλά χρόνια ειδικότητα ανύπαρκτη στη χώρα μας. Η λογοτεχνία μας αποτελούσε αντικείμενο μελέτης από εθνική μόνο σκοπιά, με αποτέλεσμα να παραγνωρίζονται οι αναλογίες που παρουσιάζει με την εξέλιξη άλλων λογοτεχνιών, οι επιδράσεις που δέχτηκε, οι πηγές της από ξένες λογοτεχνίες, καθώς και η λογοτεχνική τύχη ξένων συγγραφέων στον τόπο μας, αλλά και δικών μας συγγραφέων στο εξωτερικό. Έτσι, η γνώση μας για τη νεοελληνική λογοτεχνία έμενε ανολοκλήρωτη.

»Ωστόσο, η κατάσταση αυτή άρχισε να μεταβάλλεται τα τελευταία

χρόνια. Σ' αυτό βοήθησε αναμφισβήτητα η διδασκαλία ξένων λογοτεχνιών, όπως και της νεοελληνικής έξω από την Ελλάδα. Σήμερα, η διδασκαλία της συγκριτικής γραμματολογίας αναπτύσσεται σταθερά στα Α.Ε.Ι., ενώ παράλληλα εμφανίζονται πολυάριθμες μελέτες με θέμα τις σχέσεις της νεοελληνικής με άλλες λογοτεχνίες. Αυτοί είναι οι δυο βασικοί λόγοι που μας παρακίνησαν ν' αποβλέψουμε στην ίδρυση μιας Εταιρείας Γενικής και Συγκριτικής Γραμματολογίας, που σκοπός της θα ήταν καταρχήν η γνωριμία όλων όσοι διδάσκουν στα Α.Ε.Ι. το μάθημα αυτό, ο συντονισμός έπειτα των εργασιών τους, η διερεύνηση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν και σε διδακτικό και σε ερευνητικό επίπεδο και, τέλος, η επιστημονική ενημέρωσή τους από το εξωτερικό. Η Εταιρεία θα δεχόταν βέβαια στους κόλπους της και μη πανεπιστημιακούς, προσωπικότητες που έχουν συμβάλει με το έργο τους στη διάδοση και την καλλιέργεια της συγκριτικής γραμματολογίας στην Ελλάδα.

»Η ύπαρξη μιας τέτοιας Εταιρείας θα συνδέσει τη χώρα μας με τη "Διεθνή Εταιρεία Συγκριτικής Γραμματολογίας" (I.C.L.A.) και θα δώσει νέα ώθηση στις νεοελληνικές σπουδές στο εσωτερικό και στο εξωτερικό, προβάλλοντας με τον καλύτερο τρόπο στον ανατολικό και το δυτικό κόσμο τις ιδιομορφίες του νεοελληνικού πολιτισμού.»

Στην πρόσκληση αυτή ανταποκρίθηκαν αμέσως τα περισσότερα από τα ιδρυτικά μέλη: η Ελένη Πολίτου-Μαρμαρινού, η Ιωάννα Κωνσταντουλάκη-Χάντζου, η Ελένη Σκούρα, ο Θανάσης Νάκας, ο Βάλτερ Πούχνερ, η Σόνια Ιλίνσκαγια-Αλεξανδροπούλου, ο Γιώργος Φρέρης, ο Δημήτρης Αγγελάτος, καθώς και μερικοί άλλοι πιο καθυστερημένα, και στις 31 Μαΐου 1986, με τη συμμετοχή και του νομικού συμβούλου της Εταιρείας Ανδρέα-Κίτσου Μυλωνά, έγινε η πρώτη άτυπη συνεδρίαση υπό την προεδρία του Ε. Κριαρά και γνωστοποιήθηκε το σχέδιο του Καταστατικού. Ακολούθησε στις 5 Οκτωβρίου του ίδιου χρόνου η καταστατική Γενική Συνέλευση, με πρόεδρο πάλι τον Ε. Κριαρά και γραμματέα την Ελένη Πολίτου-Μαρμαρινού, οπότε αποφασίστηκε ο τίτλος της Εταιρείας, εγκρίθηκε ομόφωνα το Καταστατικό, ορίστηκε προσωρινή Διοικούσα Επιτροπή, αποτελούμενη από τους Ε. Κριαρά, Κώστα Στεργιόπουλο, Γιώργο Βελουδή, Νάσο Βαγενά και Ζ. Ι. Σιαφλέκη, και υπέγραψαν τη συστατική πράξη τα 24 συνολικά ιδρυτικά μέλη. Τέλος, στις 24 Μαΐου 1987 πραγματοποιήθηκε η πρώτη Γενική Συνέλευση και, ύστερα απ' τον απολογισμό της απερχόμενης Διοικούσας Επιτροπής, έγιναν οι αρχαιρεσίες για την εκλογή του πρώτου Διοικητικού Συμβουλίου. Κατόπιν, με πρόταση του Γιώργου Βελουδή, η Γενική Συνέλευση ανακήρυξε Επίτιμους Προέδρους τον Ε. Κριαρά και τον Κ. Θ. Δημαρά.

Σήμερα, έπειτα από δέκα χρόνια ζωή και δράση, η Εταιρεία μας έχει 90 μέλη, με ποικίλες ειδικότητες απ' όλο το φάσμα των γραμμάτων και των τεχνών και με παράλληλα συγκριτολογικά ενδιαφέροντα. Εκτός απ' τους καθαρόαιμους συγκριτολόγους, τους νεοελληνιστές και τους πανεπιστημιακούς καθηγητές των τμημάτων ξένων γλωσσών, που — καθώς είναι φυσικό, άλλωστε, — αποτελούν και τους πολυπληθέστερους, υπάρχουν στους κόλπους της: κλασικοί φιλόλογοι, όπως ο Φάνης Κακριδής· θεατρολόγοι με συμβολή και σ' άλλους τομείς, όπως ο Σπύρος Ευαγγελάτος, ο Βάλτερ Πούχνερ, η Άννα Ταμπάκη, ο Θόδωρος Γραμματάς· μουσικολόγοι, όπως ο Δημήτρης Γιάννου και η Όλυ Φράγκου-Ψυχοπαίδη· ιστορικοί και κριτικοί των εικαστικών τεχνών, όπως η Νίκη Λοϊζίδη· κριτικοί και μελετητές απ' το χώρο της λογοτεχνίας, όπως ο Αλέξ. Αργυρίου, ο Δημήτρης Δασκαλόπουλος, ο Αλέξης Ζήρας, ο Άρης Μπερλής, η Λύντια Στεφάνου· ξένοι μεταφραστές και μελετητές, όπως ο Ντέιβιντ Κόννολλυ, ο Βίκτωρ Ιβάνοβιτς, η Αίμυ Μιμς, ο Βίλχελμ Μπένινγκ.

Φυσικά, το διάστημα από την ίδρυση της Εταιρείας μέχρι σήμερα δεν ήταν αρκετά μεγάλο, για να έχει να επιδείξει τόσο πολλές και ποικίλες δραστηριότητες, καθώς το ελπίζουμε και το ευχόμαστε για το μέλλον. Μπόρεσε, εντούτοις, ν' αυξήσει τα μέλη της, ν' αποκτήσει και να εξοπλίσει ιδιόκτητη στέγη και να προχωρήσει στην έκδοση ενός ετήσιου περιοδικού — ένα είδος Επετηρίδας — με τον τίτλο «Σύγκριση», που αυτή τη στιγμή κυκλοφορεί το όγδοο τεύχος του. Η «Σύγκριση», όργανο της «Ελληνικής Εταιρείας Γενικής και Συγκριτικής Γραμματολογίας» και των επιδιώξεών της, πέρα απ' το ότι αποτελεί το μέσον προβολής απόψεων σχετικών με τα θέματα του κλάδου στη χώρα μας, επιθυμεί να είναι κι ο συνδετικός κρίκος ανάμεσα στα μέλη μας και στα μέλη των αντίστοιχων εταιρειών του εξωτερικού, φιλοξενώντας μελετήματα και άρθρα δικών μας και ξένων, πάντα μέσα στα πλαίσια της συγκριτικής επιστήμης και των συγγενικών κλάδων, κι ενημερώνοντας το ελληνικό και το ξένο κοινό για τις εξελίξεις στον τομέα της συγκριτικής γραμματολογίας. Μπόρεσε ακόμα η Εταιρεία μας να διοργανώσει με επιτυχία δύο Ημερίδες. Η πρώτη, με θέμα «Συγκριτική Γραμματολογία: αντικείμενο, όρια, μέθοδος», έγινε στις 14 Μαΐου 1988 στην αίθουσα της Χ.Ε.Ν.: η δεύτερη στις 5 Δεκεμβρίου 1993 στο Παλαιό Αμφιθέατρο της Ιατρικής του Πανεπιστημίου Αθηνών, με θέμα «Το πορτογαλικό και το ελληνικό μεταπολεμικό μυθιστόρημα» και με τη συμμετοχή της Πορτογαλίδας καθηγήτριας Maria Alzira Seixo, προέδρου τότε της Διεθνούς συγκριτολογικής εταιρείας, καθώς και με άλλες εισηγήσεις από πορτογαλικής και ελληνικής πλευράς.

Αλλά το επιστέγασμα στις ως τώρα δραστηριότητες της Εταιρείας μας υπήρξε η διοργάνωση ενός διεθνούς συνεδρίου, από τις 28 Νοεμβρίου ως την 1η Δεκεμβρίου 1991, την πρώτη μέρα στην Αίθουσα Τελετών του αθηναϊκού Πανεπιστημίου και μετά την εναρκτήρια συνεδρία στο Παλαιό Αμφιθέατρο της Ιατρικής, με μεγάλη προσέλευση δικών μας και γνωστών ξένων μελετητών από τις χώρες της Ευρώπης, από τη Χιλή κι απ' τον Καναδά. Θέμα «Σχέσεις της ελληνικής με τις ξένες λογοτεχνίες» και κύριος στόχος να διευρυνθούν τα όρια της επικοινωνίας και να γεφυρωθεί το κενό που δημιούργησε η πολύχρονη καθυστέρηση. Για τούτο και διαλέξαμε ένα θέμα τόσο πλατύ, για να μπορέσει να εξεταστεί συγκριτικά όλο το φάσμα αυτών των σχέσεων, από την αρχαιότητα έως σήμερα, να επισημανθούν οι επιδράσεις και να μελετηθούν οι υπάρχουσες αναλογίες ανάμεσα στη δική μας λογοτεχνία και στις ξένες. Ένας ακόμα στόχος ήταν να δείξουμε ότι η ελληνική λογοτεχνία συμπορεύεται και συνδιαλέγεται γόνιμα με τις άλλες λογοτεχνίες, πράμα που διαψεύδει το μύθο πως πρόκειται για λογοτεχνία περιφερειακή, και παράλληλα να φανεί το κοινό υπόβαθρο των ευρωπαϊκών λογοτεχνιών μέσα από τις συγκλίσεις και τις ιδιαιτερότητές τους.

Η μεγάλη επιτυχία του πρώτου αυτού διεθνούς συνεδρίου και η έκδοση των Πρακτικών του, ενός τόμου πάνω από 600 σελίδες, έδωσε την ευκαιρία να συνδεθούμε με τη διεθνή συγκριτολογική εταιρεία, να φιλοξενήσουμε συνεργασίες ξένων συγκριτολόγων στο περιοδικό μας και να διοργανωθούν από την Εταιρεία μας κι άλλες εκδηλώσεις, όπως η πορτογαλική Ημερίδα, που προαναφέραμε, και η διάλεξη του καθηγητή στο Πανεπιστήμιο του Saarbrücken και γενικού γραμματέα της διεθνούς εταιρείας Manfred Schmeling «Τόμας Μαν, Αντρέ Ζιντ και Ευρώπη. Όψεις μιας θεώρησης της λογοτεχνίας υπερβαίνοντας τα σύνορα», που έγινε στις 21 Οκτωβρίου 1993 στην Αίθουσα Τελετών του εδώ Πανεπιστημίου. Εξ άλλου, ορισμένα από τα μέλη μας ήρθαν σε στενότερη επικοινωνία με τη συγκριτολογική οικογένεια του εξωτερικού. Ήδη ο αντιπρόεδρος μας καθηγητής Ζ.Ι. Σιαφλέκης έχει εκλεγεί πρόσφατα και για δεύτερη τριετία μέλος του Εκτελεστικού Συμβουλίου της Διεθνούς Εταιρείας Συγκριτικής Φιλολογίας, ενώ στην τιμητική επιτροπή του περιοδικού μας «Σύγκριση» μετέχουν διάσημοι ξένοι συγκριτολόγοι: ο Peter Bien από τις Η.Π.Α., ο Pierre Brunel απ' τη Γαλλία, η Maria Alzira Seixo απ' την Πορτογαλία, ο Manfred Schmeling απ' τη Γερμανία.

Στο μεταξύ, εκτός απ' τον σημερινό εορτασμό, η «Ελληνική Εταιρεία Γενικής και Συγκριτικής Γραμματολογίας» πραγματοποιεί αύριο

και μια τρίτη Ημερίδα στο Παλαιό Αμφιθέατρο της Ιατρικής, όπου θα γίνουν ανακοινώσεις σχετικά με τις νεότερες θεωρίες και τις τάσεις της συγκριτικής γραμματολογίας σήμερα. Έχουμε προγραμματίσει ακόμα για τις 16 και 17 Ιανουαρίου του 1998 μια Διημερίδα, αφιερωμένη στον Ορφέα και στον Ορφισμό. Την πρωτοβουλία είχε ο καθηγητής στη Σορβόνη και διευθυντής του Κέντρου Ερευνών Συγκριτικής Φιλολογίας στη Γαλλία Pierre Brunel, που ζήτησε τη συνεργασία μας, προκειμένου να διοργανώσει για τον Ορφισμό στη λογοτεχνία και στις τέχνες μια σειρά εκδηλώσεις μέσα στο 1998 (θα το ονομάσει μάλιστα και «Έτος Ορφέα») σε διάφορες χώρες, ξεκινώντας τη σταυροφορία του από την Ελλάδα, την πατρίδα του Ορφέα. Τέλος, μέσα στην ίδια χρονιά, το Εκτελεστικό Συμβούλιο της Διεθνούς Εταιρείας, 26 συνολικά μέλη απ' όλα τα μέρη του κόσμου, που κάθε χρόνο συνεδριάζουν και σε άλλη χώρα, μας πρότεινε να κάνει την ετήσια συνεδρία του το 1998 στην Αθήνα. Με την ευκαιρία αυτή, ετοιμάζουμε για του χρόνου τον Νοέμβριο ένα δεύτερο μεγάλο διεθνές συνέδριο, με θέμα «Ταυτότητα και ετερότητα στη λογοτεχνία» και με τη συμμετοχή τόσο των μελών του Εκτελεστικού Συμβουλίου όσο και άλλων ξένων και δικών μας μελετητών.

Παράλληλα με τις προγραμματισμένες αυτές εκδηλώσεις, η Εταιρεία μας επεξεργάζεται συγκεκριμένες προτάσεις για την ίδρυση τμημάτων Συγκριτικής Φιλολογίας στα ελληνικά Πανεπιστήμια, με ολοκληρωμένα προγράμματα προπτυχιακών και μεταπτυχιακών σπουδών, δεδομένου ότι, ως τώρα, είχαμε αρχικά έδρες και μετά την κατάργηση της έδρας θέσεις καθηγητών και διδακτικού προσωπικού, όχι όμως και ολόκληρα τμήματα του κλάδου. Επίσης, βρισκόμαστε σε συνεργασία με το Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών για την καλύτερη οργάνωση των προγραμμάτων εξωτερικού σχετικά με τη Συγκριτική Φιλολογία.

Ευχαριστούμε όσους μας συμπαραστάθηκαν κατά τα δύσκολα αυτά δέκα πρώτα χρόνια — και ιδιαίτερα το Υπουργείο Πολιτισμού και το Πανεπιστήμιο Αθηνών. Ευχαριστούμε και τη Φιλεκπαιδευτική Εταιρεία, που μας φιλοξενεί απόψε σ' αυτές τις αίθουσες, καθώς κι όλους εσάς, που μας τιμάτε με την παρουσία σας.

S u m m a r y

Kostas STERYOPOULOS: *The tenth anniversary of the Greek General and Comparative Literature Association*

The president's speech for the tenth anniversary of the «Greek General and Comparative Literature Association» is a brief survey dealing with the growth of comparative literature in Greece from the 19th century to our days. Giving due respect to the forerunners of the field in our country, to people like C. Assopios (1853), Sp. Zambelios (1859), Costis Palamas and others he reaches the 1930s when the first comparative studies in the modern sense of the word appeared. It was then that I. Sikoutris, K.Th. Demaras and E. Kriaras worked for the advancement of the field and especially Demaras in the 1940s did everything in his power to open new paths for the development of comparative literature in Greece. Nevertheless it was only in the 1970s and onwards that the discipline was introduced in the university syllabus which had as a result an increasing interest in the field.

The foundation of the «Greek General and Comparative Literature Association» came to fill a gap since almost all other European countries had already formed their own association. The official foundation took place pretty late in 1987, but all preparatory work had started two years earlier by a group of eminent scholars E. Kriaras, N. Vagenas, G. Veloudis, Z.I. Sifleakis and the president himself Kostas Steryopoulos. Those people got together and put in paper the aims of the Association which were mainly the advancement of comparative studies in our country, as well as the connection of Greek comparatists with their colleagues abroad. In their effort they were joined by other fellow comparatists and thus the Association was founded.

In those ten years the Association has managed to increase the number of its members considerably, to acquire privately owned offices, to publish an annual periodical under the title *Comparison* for the promotion of its goals and the establishment of a dialogue among its members and their colleagues in foreign countries. Furthermore it has organised the following conferences a) «Comparative Literature: its Subject, Limits and Method» (May 14 1988), b) «The Portuguese and the Greek Post War Novel» (Dec. 5 1993), and c) the first international conference of the Association on «The Relationship of Greek Literature with Foreign Literatures» (Nov. 28-Dec. 1 1991). Finally the «Greek General and Comparative Literature Association» has organised another two small conferences which will take place shortly, one on the new tendencies and theories of Comparative literature (Oct. 18 1997), another one on Orpheus and Orphism (Jan. 16-17 1998) and finally the Second International Conference, under the title «Identity and Otherness in Literature» (Nov. 1998). The last very important goal of the Association is the creation of a Comparative Literature departments in the Greek University; to its fulfillment it is now striving.